

Павло Берко
Іван Зимомря
Гнат Пігула
Михайло Небелюк

ВІЩЕ СЛОВО ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

За редакцією
професора Миколи Зимомрі

*Бориславська міська рада Львівської обл.
до 200-річчя від дня народження
Тараса Шевченка*

Львів-Дрогобич-Борислав
2014

ЗМІСТ

Вступ.	
<i>Микола Зимомеря, Сергій Оленич, Гнат Пітула</i>	5
<u>Розділ I.</u> Огненне слово в добу українського романтизму. <i>Павло Берко, Іван Зимомеря Гнат Пітула</i>	19
<u>Розділ II.</u> Антропоцентрична сутність духовних устремлінь Тараса Шевченка. <i>Павло Берко, Гнат Пітула, Михайло Небелюк</i>	39
<u>Розділ III.</u> Релігійний концепт творчості Тараса Шевченка. <i>Іван Зимомеря, Павло Берко, Надія Козар</i>	105
<u>Розділ IV.</u> Концепт родини у творах Тараса Шевченка. <i>Микола Зимомеря, Гнат Пітула, Надія Козар</i>	135

Берко П., Зимомеря І., Пітула Г., Небелюк М.

Вище слово Тараса Шевченка. Львів - 2014.

У книжці зроблена спроба висвітлити низку питань стосовно характеристики творчості Тараса Шевченка. Йдеться про антропоцентричну сутність духовних устремлінь Кобзаря, зокрема, релігійного та родинного концептів, етичних та естетичних орієнтирів, а також предметно-образної структури текстів поета крізь призму рецепції в іменіськомовному культурному просторі.

Розраховано на широкий читачський загал – викладачів, аспірантів, студентів і всіх, хто цікавиться художнім світом автора поеми «Гайдамаки».

© Берко П., Зимомеря І., Пітула Г.,

Небелюк М., 2014

© Зимомеря М., редакція, 2014

© Ярема Олександр, літстрайп, 2014

<u>Розділ V.</u> Художня спадщина Тараса Шевченка: етичні та естетичні орієнтири. Михайло Небелюк, Надія Козар... 153

<u>Розділ VI.</u> Суголосність Шевченкового слова викликам сучасності. Микола Зимомя, Руслана Жовтани, Владислав Гремук..... 161

<u>Розділ VII.</u> Творчість Тараса Шевченка: дискурс рецепції. Микола Зимомя, Іван Зимомя..... 167

<u>Розділ VIII.</u> Предметно-образна структура Шевченкового тексту. Микола Зимомя, Іван Зимомя, Владислав Юрош 193

<u>Розділ IX.</u> Тарас Шевченко: життєвий світ без обрамлення. Микола Зимомя 213

Післямова. Микола Зимомя, Павло Берко, Михайло Небелюк 223
Вибрана бібліографія..... 228
Показчик імен..... 240

ВСТУП

«Історія мого життя
складає частину історії
моєї Батьківщини».
(Тарас Шевченко)

Теніальна творчість Тараса Шевченка спричинила відлуння у найвіддаленіших куточках не тільки України. Тією чи іншою мірою вона стала предметом зацікавлень у всіх материках. Кожен, хто читає його твори, переконається: він – поет, співіть народних устремлінь, безкомпромісний борець за справедливість. Сольно звучить голос Кобзаря, коли йдеться про болю рідного народу та його сподівання на кращу долю:

Мій боже милий!
Даруй словам святую силу –
Людськеє серце пробивить,
Людській сльози проливать,
Щоб милість душу осінила...

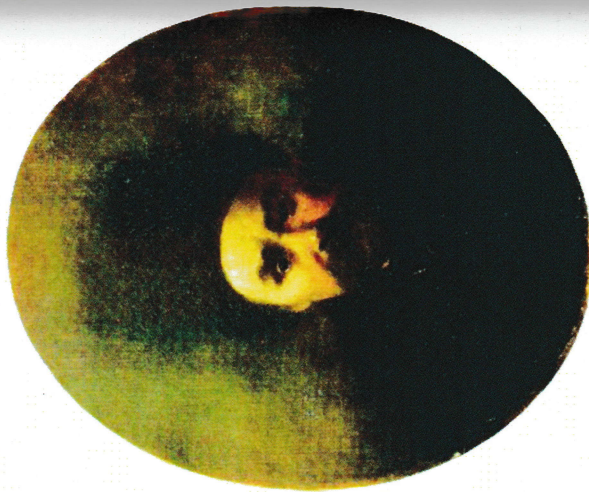
Прочитовані рядки містять своєрідну
діякцію з проекцією на духовність Тараса

Розділ VI.

СУГОЛОСНІСТЬ ШЕВЧЕНКОВОГО СЛОВА ВИКЛИКАМ СУЧАСНОСТІ

Євдочина Тараса Шевченка ознаменувала в українському письменстві цілу епоху і вписала в її хроніку одну з найвидатніших її сторінок. Іван Франко у ґрунтовній праці «Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р.», зокрема у її підрозділі «Тарас Шевченко», назвав «появу Шевченкового «Кобзаря» 1840 р. ... епохальною датою в розвою українського письменства, другою після «Енеїди» Котляревського. Ся маленька книжечка відразу відкрила немов новий світ поезії, вибухла мов джерело чистої холодної води, зяясніла невідомого досі в українським письменстві ясністю, простотою і поетичною грацією вислову.» (І. Франко. Зібрання творів в п'ятдесяти томах. – Т. 41. – К.: Наукова думка, 1984. – С. 276.) Водночас він увібрив у себе духовні здобутки різних народів, які сталися за попередніх епох. Про це свідчать відлукки, згадки й критичні заува-

Останній автопортрет

ження, що містяться у Шевченкових творах, у тім числі у листах та в «Щоденнику». Його духовному світові були суголосні творіння Данте, Шекспіра, Гете, Пушкіна.

Творчість Т. Шевченка нерозривно пов'язана з народною творчістю. Його поезія була надзвичайно близькою до народної пісні і водночас відмінною від неї. Тому й закономірним постає твердження Івана Франка про те, що вірші Кобзаря «були немов народні пісні, та, проте, щось зовсім від них відмінне, наскрізь індивідуальне». Ці рядки містять акцент не в локальному, а в широкому контексті. Наприклад, національно-державницька ідея була визначальною для поета. Він вбачав в її віртуальній реальності первинну не тільки суспільно-політичну, але й естетичну цінність. Адже ця ідея мала спонуку – з боку поета – імперативного звернення до «живих, і мертвих, і ненароджених». Вона стала продуктивною фіксацією осмисленої істини: «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля». Власне, ця фіксація віднаходить сподіваного адресата, бо розрахована на унікальну констатацію, усвідомлену «Я-особою»:

*Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,*

*Що прокляну за неї Боги,
За неї душу погублю!*

«Сон» («Гори мої високої»)

Йдеться про «одну з ментальних констант світовідчужання» (Ю. Барабаш), яке має індивідуальний характер і націлене на природу любові до Вітчизни:

*І згадуйте один одного.
Свою Україну любіть,
Любіть її... Во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моїть.*

«Чи ми ще зійдемося знову?»

За слухним спостереженням Юрія Барабаша, «у Шевченковій творчості лірична тема любові постає у вигляді широкого, складно структурованого асоціативного поля, в якому спостерігаємо ефект зближення, перетину, взаємодії...» (Теми і мотиви поезії Тараса Шевченка. – К.: Наукова думка, 2008. – С.191.)

Без сумніву, Т. Шевченко уособлював високу міру внутрішнього спротиву, коли навіть надзвичайні випробування – фізичні і духовні – гартують, а не упокорюють особистість.

Це – тією чи іншою мірою – потверджується ментальними рисами українців. Саме ментальність (від лат. *mens* (*mentis*) – спосіб мислення, склад душі), тобто характеристика специфіки сирійняття та тлумачення світу в системі духовного життя того чи іншого народу, нації, соціальних суб'єктів, живила поета надією на те, що український народ неодмінно буде вільним у колі народів.

Семантичне й емоційне осердя численних поезій Т.Шевченка з орієнтацією на реконструкцію ліричного начала («Моя ти доле чорнобрива», «Рожевая зоре», «Свято мое! Єдине свято!», «Ми в купочці колись росли», «Зацвіла в долині») ідентифікує ментальні риси українського народу. На це звернули увагу такі дослідники, як І.Дзюба, М.Жулинський, В.Марко, Г.Клочек, Й.Нахлік, В.Мовчанюк, Н.Чамага, а також їхні попередники – В.Янів, І.Мірчук, Д.Чижевський.

Тарас Шевченко обстоював етичну позицію боротьби українського народу за свою незалежність у формі прямих або опосередкованих авторських коментарів. Ось, приміром, як переконливо акцентує поет на високому ідеалі звільнення України з-під соціального й національного ґніту в аргументованих рядках «Заповіту»:

Як умру, то поховайте
Мене на могили
Серед ступи широкого
На Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.
Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу... отойді я
І лани і гори –
Все покину, і полину
До самого Бога
Молюсь... а до того
Я не знаю Бога.
Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окроніте.
І мене в сем'ї великій,
В сем'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

Як справедливо зауважив Василь Марко, «розкодування ідейно-естетичного змісту «Заповіту» дає підстави вважати його програмою

поста, сформульовано в один із найкритичніших періодів життя і творчості.» (В.П. Марко Аналіз художнього твору. – К.: Академвидав, 2013. – С.70.)

У зв'язку зі згаданою програмою видаються стрижневими ідеї новітньої доби. З нею пов'язаний історичний, морально-етичний, загально екзистенційний світ українського народу, національно-державне відродження якого припало на 1991 рік.

* Гайдамаки* (Епопея про Т. Шевченка)
Художник Ярама Олександр

Розділ VII.

ТВОРЧІСТЬ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА: дискурс рецепції

Процес засвоєння художньої спадщини Тараса Шевченка в різних країнах світу має потужний міжкультурний універсум. Особливу роль у налагодженні та розбудові системи взаємодії культур та їхньої рецепції у XIX ст. відіграли Михайло Драгоманов (1841 – 1895) та Іван Франко (1856 – 1916). Хоч заслуги останнього в утвердженні української суспільної думки добре відомі, а все ж – у непоодиноких випадках – пальму першості доцільно віддати його визначному попередникові. Бо утвердити за рідним народом право на свободу стало основою творчого й життєвого шляхів М. Драгоманова. У різних країнах Східної, Центральної та Західної Європи, зокрема, в Австрії, Німеччині, Болгарії, Франції, Швейцарії, уроченень містечка Гадяч, що на Полтавщині, зміцнював комунікативні ходи зацікавлення Україною, її багатого історією,